

Euskal Kulturako Curriculumuma

**Euskal Kultur Adierazpenak Lehen Hezkuntzan
lantzeko programazio didaktikoa**

GRADU AMAIERAKO LANA

EGILEA: Gorka Etxeberria Uranga

ZUZENDARIA: Amets Agirre Larizgoitia

ZUZENDARIKIDEA: Pablo Lekue Rodriguez

Laburpena

Lan honek Lehen Hezkuntzarako programazio didaktiko oso bat aurkeztea du helburu nagusitzat. Hemen garatutako programazioaren bidez, Euskal kulturaren lau adierazpen esanguratsuak lantzeko proposamen didaktikoa aurkezten dugu, Lehen Hezkuntzako curriculumeko irakasgai gehienak aintzat hartuta. Programazio didaktiko honen metodologia proiektu bidezko lanketa da, eta Gorputz Hezkuntzako irakasgaia kurtsoko proiektu bidezko langintza interdiziplinarraren barruan kokatzen da. Hala ere, Covid19-aren pandemia dela medio, ezin izan da proiektu hau aplikatu baina programazio honek bai seinlatu ditu oinarrizko hezkuntzaren egungo behar eta erronka nagusiak, alegia, ikaslearen protagonismoa bere ezagutzaren eraikuntzan, diziplinartekotasunaren eta ezagutza esanguratsuen bitartez.

Resumen

El objetivo principal de este trabajo es presentar una programación didáctica integral para Educación Primaria. A través de esta programación, se establecen las bases para trabajar cuatro expresiones significativas de la cultura vasca, teniendo en cuenta la mayoría de las asignaturas del currículum de Educación Primaria. La metodología de esta programación didáctica es el trabajo por proyectos, y la asignatura de Educación Física se encuentra dentro del proyecto interdisciplinar del curso. Aun así, debido a la pandemia del Covid19 no se ha podido aplicar este proyecto, pero esta programación si que ha señalado las principales necesidades y retos de la educación de hoy en día. Es decir, el protagonismo del estudiante en la construcción de su conocimiento, a través de la interdisciplinaridad y el conocimiento significativo.

AURKIBIDEA

1.	Marko teorikoa	4
1.1.	Curriculuma eta bere historia	4
1.2.	Tokian tokiko curriculuma	5
1.2.1.	Tokiko curriculumak nazioartean	5
1.2.2.	Tokiko curriculumak Euskal Herrian	7
1.2.2.1.	Orioko curriculumaren ezaugarriak	9
1.2.2.2.	Gasteizko curriculumaren ezaugarriak	16
2.	Programazio didaktikoa	17
2.1.	Euskal jolas eta jokoak	17
2.2.	Euskal Dantzak	21
2.3.	Frontoia	23
2.4.	Baserria	28
3.	Ondorioak	32
4.	Eranskinak	34
4.1.	1. Eranskina	34
4.2.	2. Eranskina	35
4.3.	3. Eranskina	36
4.4.	4. Eranskina	39
4.5.	5. Eranskina	40
4.6.	6. Eranskina	43

1. MARKO TEORIKOA

1.1 Curriculuma eta bere historia

Curriculumak, ikerkuntza esparruak eta curriculumaren historiak baino lehenago eman zion hasiera bere historiari. Hezkuntzaren historia, XIX. mendeko lehenengo bi hamarkadetan finkatu dezakegu (Goodson, 1995). Bestalde, XX. mendeko azken hogeitaz urteak baino lehen ez zen curriculumaren historiaren inguruko ikerketarik agertu (Hamilton, 1989). Bi esparruek gai berdintsuen inguruan hitz egiten dute, hezkuntza eta curriculumaren inguruan, baina haien artean ehun eta berrogeita hamar urte baino gehiagoko tartea dago.

Denboraren desfase horrez gain, kontuan izan behar da ere ezberdintasun geografiko garrantzitsuak daudela. Hezkuntzaren historia, esparru akademikoan, XIX. mendeko Alemanian sortu zen, eta curriculumaren historia berriz, Estatu Batuetan sortzen da (Trohler, 2013) salbuespen nazional batzuk (Goodson, 1982, 1983, 1984, 1995; Hamilton, 1989) dauden arren. Nahiz eta hezkuntzaren historia XIX. mendeko Alemanian sortu zen lehendabizi, Frantziara zabaldu zen (Trohler, 2006), eta ondoren ingelesezko mintzamen mundura (Trohler, 2016). Curriculumaren historiaren kasuan, ikerkuntzak betiere mundu anglosaxoiari lotuta jarraitu du, gaur arte. Ikerkuntza horiek ez ziren nazioartera zabaldu orain dela gutxira arte. Alemanian *Lehrplanforschung* (orientazio curricularren inguruko ikerkuntza) ikerkuntza esparruak bere gain hartu du curriculumaren ikerkuntza delakoa (Hopmann, 1998; Künzli et al, 2013; Rosenmund et al, 2002).

Curriculumaren historia esparru akademikoan ez zen ezerezetik agertu, baizik eta unibertsitate eta goi-mailako irakaskuntza zentroen ingurune instituzionaletatik, normalean Instrukzio eta Curriculum departamentuetatik, zeinak aurreko 60ko eta 70eko hamarkadetan agertu ziren unibertsitateetan, irakasleen trebakuntzaren testuinguruan. Departamentu horiek curriculumaren eraketa eta curriculumaren teoriaren bilaketa zela eta sortu ziren, gorakada batean baitzebilien 1920 eta 1930etik. Horrek hezkuntzaren eta eskolen artean amerikarrek eta europarrek mantentzen zuten eztabaidan izugarritzko ezberdintasuna markatzen du. Europan, debatea didaktikaren materia ezberdinetan zentratu zen gehienbat (Gundem, 2000; Autio, 2006; Lundgren, 2015). Hori horrela, Europan sekula ez da izan tradizio jarraiturik "curriculum" hitza labur dezakeena. Ralph Tylerren *Basic Principles of Curriculum and Instruction*, 1949an argitaratua, ez zen norvegiarara

itzuli 1971ra arte, eta holandesera, alemaniera eta gaztelaniara 1973. urtera arte.

Hori dela eta, susmatu behar dugu ikasketa kurrikularrak edo curriculumaren historia hein handi batean amerikarrek ikastetxeen antolakuntza ulertzeko moduan oinarritzen direla, immigrazio masiboak suposatu zuen erronka bitartekari zelarik, komertzializazioaren modernizazioa eta hirien hazkuntza zelarik, eta ondoren Lehenengo Gerra Mundialaren esperientziarekin. Une horretan ezartzen dira Gizarte Zientziak ikerkuntzako unibertsitateetan gizarteko arazoei aurre egin ahal izateko.

Posible izan daiteke demokraziarekiko eta estatubatuarrekiko konpromisoa jaitsi izana XX. mendean zehar, baina curriculumak, umeekeko ideia menderatzaileak, gizarte harremanak eta hauetan parte hartzen dutenak eta biztanleria, ezinbesteko ikuspegi izaten jarrai dezaten eragiten du. Curriculumaren ideia zehatz hori da gaur egun munduan zehar zabaltzen dena, onarpen globala daukaten liburuen esportazioen bidez, egile batzuk esate baterako Michael W. Apple (1997) edota Thomas S. Popkewitz (2000, 2009).

1.2 Tokian tokiko curriculumak

Ezagutza esanguratsua izango da errealitate materialaren aldaketarako baliagarria den heinean, hau da, kontzientziaren eraikuntza eta eraldaketa soziala eragiten dituen heinean. Tokiko ezagutzak, txikiak eta gertukoak izanagatik, errealitate materialaren egiturazko harremanak bilatuko eta azaleratuko ditu gertuko ingurunea aldatzeko etxean, auzoan edota herrian (Andrieu eta Lekue, 2016).

Tokiko curriculumak esperientzia eta ikasleen gertueneko inguruetik burutako ikerkuntzetatik eskuratutako materia curricularren ikaskuntza bezala ezagutzen dugu. Curriculumaren ezarpena ikaskuntza efektiboa izan dadin eta ikasleak gizarte honen agente aktibo bihurtzeko erantzun gisa agertzen da. Honen agerpena herrialde eta herri batzuetako ikastetxeetan eman da dagoeneko, hain zuzen ere adibide batzuk.

1.2.1 Tokiko curriculumak Nazioartean

Nazioarteko curriculumak hitz egiterakoan Hego Amerika bai ala bai aipatu beharra daukagu eta bertako tokiko curriculumen artean Kubakoa, Perukoa eta Maputxea gailentzen dira besteak beste. Horrez gain, munduko beste toki bat non tokiko curriculumak abian dagoen Zeelanda Berria da, bertako adibideren bat ere azalduko da.

Kubako historia ikasgaiak aldaketa izugarriak jasan ditu XIX. mende erdialdetik gaur arte. Errepublikaren hasieran, Ramiro Guerraren lanari esker, Kubako historia ikasgaia bertako Lehen Hezkuntzako esparruan gehitua izan zen. Kubako Iraultzaren garaipenaren ostean, 1959. urtetik aurrera, guztiz aldatu zen arloa, Kubako Historia ikasgaiarekiko ikuspegi historiografiko, pedagogiko, filosofiko eta metodologikoak aldatu ziren. Hori horrela, irakasle batzuk hautatu ziren *Harvard*, *Cambridge* eta Estatu Batuetako unibertsitateetan prestakuntza kurtsoak jaso zitzaizten, eta horrela, Kubako oinarrizko hezkuntzan eragina izan zezaten (Chávez, 2001, p. 83). Etapa hori garaiko hezkuntzako etaparik dramatiko eta gatazkatsuen moduan ezagutzen da (Guzmán, 2001, p. 26). Gaur, maila ezberdinetako eredu curricularren artean kokatzen da. Esaten da ikasgai horren irakaskuntzak nazio kubatarraren defentsarako pizgarri gisa balio izan zuela. Emozio eta sentimenduak, gogoetak, analisiak eta bertakotasunaren bilakuntza nabarmentzen dira. (1. Eranskina)

Peruko eta zehatzago Juningo curriculumarekin jarraituz, esan beharra dago 2013-2014. urteetan garatu zela, Juningo eskualdeko Gizarte eta Hezkuntzako maisu batzuei esker. Prozesu parte-hartzaile eta ikuspegi kritiko sozial horren emaitzatzat, eskualdeko sei ikaskuntza-konpetentzia garatu ziren: emankortasuna erantzukizun sozialetik, kontzientzia ekologikoa eta sustapen turistikoa, jarrera filosofikoa, baloreak eta lidergoa, gaitasun ikertzaile eta psikomotorra eta heziketa fisikoa (Ministerio de Educación, 2013). Konpetentzia horietatik abiatuta, antolatu ziren hasiera bateko Lehen eta Bigarren Hezkuntzako curriculumak. Hala ere esan beharra dago ez dela tokiko curriculumaren eta curriculum nazionalaren artean kontraesanik agertzen, bata bestearikiko osagarriak dira, non lehenengoak bigarrena dibertsifikatzen eta testuinguruan kokatzen ahalbidetzen duen (Gobierno Regional de Junín, 2008). (2. Eranskina)

Ondoren, Hego Amerikako hirugarren adibidea aurkeztuko dugu, Maputxeen Herria. Maputxe hizkuntza irakasten duten ikastetxe elebidunetan bi irakaskuntza estrategia bereizten dira: Maputxe kulturarekin lotura zuzena dutenak eta lotura zuzena ez dutenak (Sotomayor, Allende, Castillo, Fuenzalida y Hasler, 2013). Irakasten diren edukiak antzekoak dira ikastetxe guztietan, nahiz eta bakoitza bere kokalekuaren arabera testuinguratzen den; hala eta guztiz ere, gehiago zentratzen dira kultura Maputxearen edukietan, jatorrizko hizkuntzaren edukietan baino (Gundermann, Canihuan, Clavería y Faúndez, 2008; 2009; 2011). Hezitzaileek,

izaera pedagogikoko erabakiak hartu ahal izateko gogoetak sortzen dituzte, zeinak euren ikasleen Maputxe herriaren partaide izateko motibaziora dauden orientatuak, elebitasunaren aurretik.

Azkenik, Zeelanda Berriko curriculum pertsonalizatua daukagu. Badago ikastola bat bere curriculum propioa burutu duena, Mount Albert Lehen Hezkuntzako ikastetxea (2019).

Mount Alberten curriculumak lau oinarri dauzka ezinbestekoak direnak:

- HĀPAI - Erantzukizuna. Norberak bere burua eta gainontzekoak zaintzen ditu, eta horrez gain ikastxea eta baita ondasuna ere zaintzen dituzte.
- ĀRAHI - Lidergotza. libilbidea lideratzen dugu eta eredu gara inguratzen gaituztenentzat.
- TIKĀ - Integritatea. Zintzoak gara eta baita fidagarriak gure hitz eta ekintzetan.
- MĀĪA - Adorea. Arriskuak hartzen ditugu eta gauza berriak probatzen ditugu nahiz eta zailak izan.

Horrez gain beste lau ikaskuntza konpetentzia gehiago dauzkate, ondorengoak direnak:

- Reo Matatini - Alfabetatzea. Ingeleseko curriculumaren aspektu guztiak menperatzen ditu (Irakurketa, idazketa, entzumena eta mintzamena).
- Pāngarau - Matematika. Estatistika eta matematikaren ikasketa-plana ulertzen du.
- Te Rapunga Mātauranga - Ikerkuntza sakona. Zientzia, teknologia eta gizarte-arte-zientzien ikasketa-plana ulertzen du.
- Whakakotahi i te Ako - Integrazioa. Hizkuntzen, osasunaren eta Gorputz Hezkuntzaren curriculumak ulertzen ditu.

1.2.2 Tokiko curriculumak Euskal Herrian

Tokiko eskola-curriculumek beren bidea jorratu dute Euskal Herriko zenbait herritan planteamendu komunarekin, hots, gertueneko ingurunearen ezagutzan sakontzea. Euskal Herriko herrietan garatzen eta garatzeko diren berariazko curriculum horiek errealitatearen gaineko perspektiba globalari eutsiz, tokiko berezitasunetan azentua jarriko dute. Hiritarren eta ikasleen kontzientzia eraikitzeari bideratutako curriculumak dira, hau da, euskal herritar-kontzientzia, gizon. eta

emakume-kontzientzia, jendarte justu, solidario eta zabal baten alde lan egingo dutenak.

Euskal Herriko zenbait herrik prozesu hezitzaile plural eta aberatsak abiatu dituzte haien ingurune fisikoak, historikoak, ekonomiko eta kulturalak ezagutzeko eta egungo errealitateak bere osotasunean ulertzeko, Orioko herri curriculuma esaterako (Andrieu eta Lekue, 2017).

Euskal Herriko curriculumaren aurrekariak

Hasteko esan beharra dago, Espainiak erabat estaltzen dituela EAEko curriculumeko etapako helburu orokorrak. Honek zera esan nahi du, berberak direla Espainia eta EAEko curriculumean agertzen diren etapako helburuak; Espainiak finkatutakoa dela bestean agertzen dena alegia, inolako egokitzapenik gabe (Euskal Herriko Ikastolen Konfederazioa, 1999).

Lehen Hezkuntzan, Gorputz Heziketan, Arte Heziketan, Matematikan eta Inguru natural, sozial eta kulturalaren ezagueran, Espainiakoan agertzen diren eduki guztiak agertzen dira gainontzekoetan ere. Hauetaz gainera, EAEn eta Nafarroan, zehaztaperen handiagoa egiten da eta are handiagoa Ikastolen Elkarreketakoetan, zikloka antolatuta daudelako, baina ideia beretan oinarrituta garatzen dira.

Gaztelania, Euskara eta Literatura eta Atzerriko Hizkuntzan berriz, Espainiakoan agertzen diren eduki guztiak agertzen dira EAEn eta Nafarroan ere, honako salbuespen hauekin: Espainiako eta oro har gizartearen kultura eta hizkuntza ezberdinetako interesa eta begiruneaz. Hauetaz gainera, azken bietan, askoz zehaztaperen handiagoa egiten da baina ideia beretan oinarrituta, garatu egiten dira. Kasuren batean, ekarpen diferentzialik ere egiten da.

Ikasleen elkarreketak Gaztelania eta Euskara eta literaturan zikloka daudenez antolatuta gidaliburuak, zehaztaperen maila oso handia da. Kasu honetan, atal desberdinetan agertzen dira euskara eta gaztelera, nahiz eta bertan agertzen diren edukiak berdinak izan, euskarari erreferentzia egiten dietenak salbu, eta hauek, gaztelaniaren atalean ez dira agertzen. Honako hauek dira:

- Euskal kulturarekiko zaletasuna
- Euskararen aldaera guztien balorazioa eta errespetua

- ❑ Euskara, ohizko komunikazio esparruetan erabili
- ❑ Euskararen egoera

Lehenago esan bezala, emaitzak ikusi ostean, garbi ondoriozta dezakegu Espainiako curriculumak markatzen dutela EAEko, Nafarroako eta Elkar-GIEkoa ere. EAE eta Nafarroak bakoitzak euren egokitzapenak egin dituztela antzematen da, eta bakoitzak bere modura garatu duela. Nafarroan nahiko era literalean. EAEko egokitzapena berriz, ez da hain literala, egokitzapen diferentzial handiagoa agertzen da euskarara eta euskal kulturaren arloan.

Elkar-GIEren kasuan, aurrekoen ildo bera jarraitzen duela esan genezake, Espainiako hezkuntza sisteman txertatuta dagoela bertako curriculumaren garapena, egokitzapena eta zehaztapena. Hala ere, orokorrean, euskal kultur erreferentzia gehien material honetan agertzen da, euskara, ingurune, gizarte, natura, musika eta izaera bereko arloetan. Euskara eta gaztelera aparte agertzen badira ere, bata bestearen itzulpena da, salbuespen batekin: euskararen kasuan, euskarari buruzko eduki linguistiko berezi batzuk agertzen dira, bai eta hizkuntzaren alderdi soziolinguistikoari eta historikoari buruz ere, baina hauek soilik euskararen arloan agertzen dira eta ez gaztelararenean.

Lehen Hezkuntzako helburuekin jarraitu ezker, Espainiaren eta EAEn artean zenbait desberdintasun badaudela ikus dezakegu. Nahiz eta hainbat puntutan ere bat datozen (3. Eranskina).

1.2.2.1 Orioko curriculumaren ezaugarriak.

Belaunaldi berrien heziketa ez da eskolan hasi eta amaitzen; familian, lagunartean eta kalean ere gauzatzen da. Horregatik, eskolak, berak bakarrik ezin bidera lezake euskal haur eta gazteen heziketa. Ezin zuen lehen, eta orain gutxiago. Gizartearen beste eremuek ere lagundu eta parte hartu behar dute heziketa prozesuan. Herritar asko izaera eta lan-eremu ezberdinetako herri eragiletan biltzen dira eta herritarren ekarpena biltzea ezinbestekoa da herrietako curriculum osatzeko garaian (Arroyo, 2006).

Eskolak elementu garrantzitsuak dira, baina ez bakarrak. Gaur egungo gazteek denbora bera igarotzen dute urtean zehar telebistaren aurrean eta ikasgelan. Horregatik, ezin diogu eskolari eskatu gaur egun ditugun arazo guztiak konpon ditzan.

Guztiok inplikatu behar dugu jendarte berri baten sorreran, justizian eta askatasunean oinarritutako jendarte baten sorreran.

Curriculumak aspaldiko behar bat bezala ikusten zuten Orioko herritarrek. Hori dela eta, herriko curriculumak bereziki beste gai batzuekin batera landuko dituen genero berdintasuna, herritarrak eta immigrazioa, hizkuntza... Azken batean, herriko haur eta gazteen heziketan presente egon behar duten baloreak nola landu ari gara erabakitzen (Arroyo, 2006). Zeharkako politikei curriculumean lekua eginda, erdigunera ekarriko ditugu gai hauek.

Orioko Curriculumaren proiektua hiru fasetan dago banandua, eta orain hauek azalduko ditugu:

- **Lehenengo fasea. Aurrekariak: hezkuntza jardunaldiak.**

2010. urteko azaroan, O3ten.HSN-ak (Hezkuntza Sistema Nazionala) hezkuntza jardunaldiak antolatu zituen Orion. Jardunaldien bueltan talde ugariak ordezkariak bildu ziren: Mugabek kudeatzen duen Esperientzia Eskolakoak, Txurumusi aisialdi taldekoak, Maria Maestra haurreskolakoak, Danbolin Musika Eskolakoak, Orioko Herri Ikastolakoak eta Zaragueta Herri Eskolakoak. Hausnarketa prozesua jarri zuten martxan, batez ere Orioko hezkuntza esparruko eragileek osatutako aholku mahaia sortzeko helburuarekin. Hiru multzotan banatu zituzten jardunaldiak: euskal harria, Euskal Herria eta euskal irria.

Kulturaren transmisioaz eta eraberritzeaz aritu ziren “Euskal Harria” atalean. Atzera begiratu eta euskaldunon joan-etorrian ezinbestekotzat dituzten gertakariak aztertu zituzten. Ez dok hamahiru taldeaz eta euskal kulturaren suspertzeaz aritu zen Benito Lertxundi; Nabarraldeko Beñi Agirrek 500. urtemugan 1512: Nafarroaren konkista hitzaldia eskaini zuen eta Eburne Epeldek emakumeen ekarpenak aztertu zituen hezkuntzan eta hezkidetzaren ikuspegitik.

Gaur egungo hezkuntza sistemaren errealitatea izan zen hizpide “Euskal Herria” sailean. Azkenaldian izandako aldaketak aztertu eta hezkuntza propioaren bidea egiteko beharrezko diren elementuak identifikatzen saiatu ziren Orioko hezkuntza eragileen mahai inguruan. Horrez gain, Euskal Herriko hezkuntza sistema ere aztertu zuten.

“Euskal irriak” haurrak izan zituen protagonista, zoriontsu izateko hezi behar direlako norbanakoak, eta hezkuntzak norberaren nortasuna eta zoriontasuna

bilatzen lagundu behar duelako.

Proiektuaren ondorioak zehaztu ziren: hainbat esparrutako eragileek harremanetan jardun beharra Orioren izaeratik hezkuntza eta gestio estrategia garatzeko.

Behin Orioko hezkuntza eragileen lehen kontaktua eta bi ondorio nagusiak ezarrita, Orioko curriculumaren aldeko talde eragileak Udalaren laguntza beharrezko ikusten zuen ekimena bideratzeko. Harremanak 2011ko udal hauteskundeetan ostean bideratu ziren. Proiektuaren garrantzia eta pisua ikusita, proiektuaren faseak definitu eta aldian-aldiko beharren aurreikuspena egin zuten talde eragileak eta Orioko Udalak. Proiektuaren erronketako bat, parte hartze prozesua nola bideratu asmatzea zen.

- **Bigarren fasea. Curriculum osatzea.**

Proiektuetan non hasi eta non amaitu abiatu aurretik zehaztu behar da. Ariketa hori eginda, bigarren fase honetan egin beharreko urratsak zehaztu zituzten:

Bigarren faseko urratsak

1. Oinarrizko lan-taldea sortu
2. Proiektua sozializatu
3. O3ten HSN 2. jardunaldiak: ijitoen akordioa eta aurkezpena
4. ezaugarrien bilketa lana

1. Urratsa: Lan taldea sortzea

Proiektua bideratuko duen oinarrizko lan-taldea indartzea izan zen 2012. urteko lehen egitekoa. Garrantzitsua ikusten zen jarraian aipatuko diren bi perfil hauetako jendearekin osatzea proiektutik tirako duen nukleoa edo oinarrizko lan-taldea:

Eragile eta taldeekin harremanak bideratzeko gaitasuna izango duen giza taldea osatzen garrantzitsua da, azken batean, gisa hauetako proiektuak bideratu

behar dituztenek giza igurtzian eta elkarlanean oinarritu behar dutelako beraien jarduera.

Horrez gain, lantzeraz goazen esparruetan arituak eta adituak izan diren oriotarrak edo herriari buruzko ezagutza dutenak nukleoan egotea behar du proiektuak.

2. Urratsa: Proiektua sozializatzea

Herriko eragileen eta herritarren artean proiektua sozializatzea izango zen urteko egitekorik garrantzitsua. Helburua bakarra zen, aurkezpen ofiziala egin aurretik talde eta norbanakoen atxikimenduak gehitu eta aurkezpenean herri-indarra baliatzea. Herriko eragileei transmititu beharrekoa hauxe litzateke: herriko curriculum osatzea guztioi dagokigu, ez dela hezkuntza eragileen lana bakarrik. Bakoitzak bere esparruan edo interesa duen horretan eragin behar du.

3. Urratsa: O3tenHSN 2. Jardunaldiak: ijitoen akordioa eta aurkezpena

Atxikimendua eman zuten alderdi, eragile eta norbanakoak akordioa sinatzea interesgarri ikusten zuten, curriculum idazteko prozesuan parte hartuko zutela akordio batean biltzeko beharra adieraztea. O3ten.HSN 2. jardunaldietan kokatuko genuke aipatutako dokumentua, "Ijitoen Akordioa" izenarekin.

Horrez gain, agerraldi horrekin herriari aurkeztuko zitzaion elkarlanean gauzatu nahi zen proiektua. Jardunaldien baitan egitasmoaren helburuak aurkeztu eta proiektua gauzatzeko egingo ziren urratsak zein ziren zehaztuko ziren. Garrantzitsua litzateke eragile nabarmenenek azaltzea.

Prozesua azaldu eta hurrengo urratsa azaltzen jarriko zen ahalegin handiena: alegia, Orioko izaeraren parte ziren ezaugarri eta elementuen bilketa nola gauzatu nahi zen azalduko zuten akordioa sinatu zuten talde eta norbanakoen artean.

Garrantzitsua zen ez talde eragileak eta ez Orioko Udalak hartzea akordioaren erdigunea. Azken batean, herriko eragileak dira proiektuaren erdigunean kokatu behar direnak; proiektutik tiratzeko oinarritzko proiektua landuko duen jendea, alegia.

Bestalde, akordioak herrian oihartzun handi samarra izatea komeni zen. Horretarako, prozesuan eragile gisa hartuko zuten parte herriko etxe guztietara iristen

den "Karkara" aldizkariak.

Hortik aurrera hasiko zen eragileen arteko parte hartze prozesua. Informazio bilketa izango zuen funtzio hurrengo pausoak, curriculumaren oinarri izango diren elementu eta ezaugarrien bilketa lana izango zen, denak ere Orioko izaeraren elementu eta ezaugarriak. Hau guztia herriko eragileen ekarpenekin egin zen.

4. **Urratsa: Bilketa lana**

Jardunaldien eskemari jarraiki, ardatzak mantendu zituzten: herria, harria eta irria. Prozesuaren urrats honetan, ordea, aurrekoei beste hiru kontzeptu batu zizkien iruten jarraitzeko: hiru kolore, hiru atal, informazio biletaren zutarriz izango zirenak.

- Euskal Harria, Orio eta historia. Urdina da kolore klabea. Orioren biziraupena denboran zehar itsasoari, eta ibaiari loturik egon da. Kokapen geografikoa herriaren bilakaeran ezinbesteko aldagaia da.

Herriari buruzko ezaugarriak eta kultur elementuak hobeki ezagutzeko galdera sorta batzuk erantzun ziren: (4. Eranskina)

- Euskal Herria. Herritarrak, kolektibitatea, ehun soziala. Auzolana, nortasuna. Horia da kolorea. Orio, Oria, horia, nortasuna eta arrauna.

Arlo honi loturik, esaterako, badituzte kantu propioak edota oso sustraituta daudenak. Herri kantuzalea izan da Orio eta, era berean, badituzte famatuak diren musikariak ere. Bada, altxor hori biltzea garrantzitsua iruditzen zitzairen: esate baterako, oriotarrok konpartitu nahi dituzten 20 abesti identifikatu behar zituzten: Bailearen bertsoak, Aliron, Arraunlarien abestia, Gozategi eta Benito Lertxundiren kantu famatuak, San Nikolas eta San Pedro martxak...

Beste espresioei dagokienez ere, gauza berbera egin behar zuten. Alor honetan ikuspegi hauek landuko lituzkete: Kirola eta kultura, Oriotarrok kanpokoan begietan eta pertsonaia ospetsuak.

- Euskal Irria. Koloretako ametsak esna nagoenean eta ezin loak hartu gaua iristen denean. Oraingo honetan berdea da kolorea. Esperantza, kontzientzia, ilusioa, natura, hizkuntza eta irekitasuna.

Oriotarrek badute hizkera propio bat, beste herrietako bizilagunak duten bezalaxe. Askotan, Euskal Herriko beste txoko batzuetara joaten direnean euren hizketagatik ezagutzen dituzte; izan ere, oriotarrek badute ahoskatzeko

eta gauza batzuk adierazteko haien-haienak diren kontzeptu edota esamoldeak. Horrek bizitzaren aurrean dituzten jarrerak nabarmen uzten ditu. Arlo honetan, batetik, ezaugarri horiek biltzea zegokien eta, bestetik, Orion euskararen bilakaera zein izan den aztertzea.

Oriko Udalak eta curriculumaren talde eragileak ondo antolatu behar zuten fase horri dagokion parte-hartze prozesua, gainontzean ez baitzuen prozesuak eta emaitzak behar zuen babes soziala eta zabalkundea izango.

Alegia, herriko eragileak bilketan jartzea zen asmoa. Hezkuntza eragileak bakarrik ez, kirol, kultur, aisialdi, ongizate alorrean lanean ari ziren herriko taldeak eta norbanakoak gehituko zuten informazioa edo materiala curriculumaren oinarri izango zen dokumentura. Horretarako, proiektuaren oinarri izango zen taldearen laguntza eta gidaritza izango zuten, baina eragileak eta herritarrak izango ziren subjektu aktibo.

Prozesu horrek guztiak hiru zutari izango zituen: erreferentzia, informazio trukea eta eztabaida. Erreferentzia herrian zabalduko zuten bulego irekiarekin aurkitzen saiatuko ziren, herritarrek informazioa izan zezaten web gunea zabaldu eta informazioa bideratuko zuten herriko komunikabideetan. Azkenik, mintegi eta jardunaldi irekiak antolatu ziren, eragileek bildu zuten informazioaren gainean eztabaidatzeko.

Bulego irekia da proiektuaren erreferentzia geografikoa. Curriculumaren bilketa faseak bazuen arrisku bat, gutxienez: herritarrek ez ulertzea oso ondo informazio bilketa zertarako zen, eta herritarrek informazio bilketa hori behar bezala ez ikustea. Horretarako, informazioa lantzen ari ziren eragileak eta oinarrizko taldeak lanerako lekua izango zuten bulego irekia izatea proposatu zuten, erreferentziala, herriko komunikabideetan erreferentziak izango zituena. Hartara, ekimenean parte hartu nahi zuten herritarrek ez zuten zalantzarik izango nora jo.

Horrez gain, herritarrei bilketa- fasea eta prozesu osoari buruzko informazioa zabaltzea zen arazoari aurre hartzeko egitekoa. Horretarako bi ezinbesteko elementu planteatu ziren: lehena blog tipoko web ataria, eta bigarrena biltzen ziren ezaugarri eta elementuei buruzko prentsa gestioa. Informazioa ezinbesteko aldagaia da parte hartze prozesu batean.

Prentsa gestioaren beharra ere nabarmena zuen proiektuaren fase zehatz horrek. Izan ere, bilketa lanak bazituen proiektuaren zabalkundeak interesagarri izan zitezkeen istorioak eta horiek, interesgarri ziren heinean, beste eragile eta herritarren interesa sortu zezaketen. Horregatik, interesagarri ikusten zuten alorrez alor egiten zen bilketa lana herritarrei komunikatzea.

Bilketa lana izango zen alorraren zati garrantzitsuena. Lehen bi zutabeak, urdina eta horia datu objektiboz beteta zeuden, alegia, datu bilketatik haratago ez zuen prozesuak zalantza handirik sortuko. Datuak ordenatu, sakondu eta egiaztatzea izango zen lanik zailena. Baina azken zutabeko gaiak, zeharkakoenak zirenak, landu beharrekoak ziren: immigrazioa, feminismoa, hizkuntza... Gai horiek guztiak bilketa lanaz gain gogoeta merezi zuten. Horregatik, fasearen amaiera aldera, behin bilketa egin baina erredakzio lana gauzatzen hasi aurretik, eztabaida fasea behar zuten. Horretarako antolatuko ziren jardunaldiak eta mintegiak. Jardunaldi horietan, bilketa fasean parte hartu zuten eragileak, arituek eta adituek hartuko zuten parte. Helburua gaia sozializatu eta hezurdura iltzatzea zen.

- **Hirugarren fasea. Curriculumaren idazteko eta horren aplikazioa.**

Behin bilketa fasea amaitu ostean, ekarpen guztiak bulego irekian jaso ondoren, txostena osatu zen. Baina lanik handiena 2014. urterako aurreikusten zuten: bilketa txostenaren egokitze pedagogikoa; alegia, Orioko curriculum bera idaztea. Prozesu horretan ardatz izango ziren hezkuntza eragileak, herrian alor horietan lanean ari ziren aisialdi taldeak eta hezkuntza zentroak: Mugabek kudeatzen zuen Esperientzia Eskola, Txurumuski aisialdi taldea, Maria Maestra haurreskola, Danbolin Musika Eskola, Orioko Herri Ikastola eta Zaragueta Herri Eskola. Mahai batean eseri eta informazioari aplikazio eta erabilera pedagogikoa txertatzea zen fase honen egitekoa.

Curriculum osatu ondoren, aplikatzea zen azken urratsa.

Oso garrantzitsua zen hasieratik proiektuaren amaiera ondo kokatzea. Curriculumaren erabilera eta aplikazioa izango zelako, proiektuaren alderdi zailena eta korapilatsuena. Hasteko, kontuan izan behar baitzuten herriko curriculum etengabe eguneratu beharko zen zerbait zela. Alegia, curriculumak dinamikoa izan behar zuela, herria aldatzen den bezala aldatzen baitira izaera definitzen duten

ezaugarriak, herritarrak eta herria bera. Beraz, ezin dokumentura estu lotu, urte gutxitan berridatzi beharra izango zelako.

Aplikazioa izango zen prozesuaren faserik ikusgarriena. Fase horretan ezinbesteko papera jokatzeko zuten herriko eragileek. Alorrez alor, aplikazio ugari izango zituen curriculumak eta exekuzioan transmisio bide nagusiak izango ziren herriko taldeak.

Halere, aplikazioa ez zen bakarrik hezkuntzara bideratuko. Curriculumak zen heinean, hezkuntzan aplikatuko zen; baina egitasmo gehiagoren oinarri ere izan behar zuen bildu zen informazio guztiak eta osatu ziren dokumentuak. Izan ere, herriaren transformazio geografikoa herriko haurrek ulertzea garrantzitsua zen; baina Udalean hirigintzan ari zirenek ere kontuan izan behar zuten. Beraz, aplikazio ugari izango zuen curriculumak, ez hezkuntzaren alorrean bakarrik.

1.2.2.2 Gasteizko curriculumaren ezaugarriak.

Eskola-curriculum ofizialek ikasleen prestakuntza akademikoa lehenesten dute. Curriculum-eredu horrek produkzio-harreman sozialak normalitzen ditu, errealtate material aldaezina aurkeztuz. Ikuspegi horretatik, eskola-curriculumak kontsentsuari bideratuta daude eta politikoki kontserbadoreak dira.

Tamalez Gasteizko curriculumak ezin izan zen abian jarri, proiektuak ez baitzuen aurrera egin. Hala ere Gasteizko curriculumaren diseinua Gasteizko biztanleek euren bizitokiaren gaineko ezagutza osatzeko burutu zuten eta zazpi puntutan banatu zuten proposamena: (5. Eranskina)

Lehenik eta behin lan-taldea aipatzen dute, curriculumaren lanketan parte hartzen duten taldeak hain zuzen ere. Ondoren, proiektu hau aurrera eraman ahal izateko pasa beharreko faseak datoz, zeinak sei diren. Hirugarren puntuan pare bat helburu finkatzen dituzte, biak Gasteizko jendea kontuan izanik. Hurrengo pausua curriculum hau aplikatzeko eremu eta denborak zehazten dira. Bostgarren puntuan edukiak, eta seigarrenean berriz, metodologia. Azkenik, ohikoa den moduan lana isteko ebaluazioaren zatia dago kokatua.

2. PROGRAMAZIO DIDAKTIKOA

Abenduaren 22ko 236/2015 Dekretuaren 25. artikulua ezartzen duenez, programazio didaktikoa arlo eta irakasgai bakoitzeko planifikazio-, garapen- eta ebaluazio-tresna da; bertan zehazten dira curriculumeko elementuak, Ikastetxeko Curriculum Proiektuaren arabera, ikasleen ezaugarrietara moldatuta (Eusko Jaurlaritza, 2017).

Gutxienez honako elementu hauek izan behar ditu:

- Helburuak edo gaitasunak.
- Edukiak.
- Zereginak.
- Baliabideak.
- Ebaluazio irizpideak eta tresnak.

Hori horrela, nik Lehen Hezkuntzako bigarren ziklora zuzendua joango den urte osoko proposamen didaktiko integral bat diseinatuko dut. Bertan, jakintza ezberdinen arteko lankidetzak eta elkartasunetik, diziplinartekotasunetik alegia, abiatuko naiz, Gorputz Hezkuntzako ikasgaiaren paper nabarmena azpimarratuz, minor hori egin baitut. Horretarako, aurretik aipatu ditudan puntu bakoitza (helburuak, edukiak, ebaluazio irizpideak, baliabideak eta zereginak) definitu, zer landu eta nola landu azalduko dut.

Horrez gain, Musika eta Plastika irakasgaiak nire proposamen didaktikoan ez gehitzea erabaki dut, hauek aurrera eraman ahal izateko irakaskuntza espezifikoa beharko litzatekeela pentsatzen baitut, eta nik kasu honetan ez dut irakaskuntza espezifikoa hori irakasgai hauekiko. Irakasgai guzti hauen programazio didaktikoaren gai nagusia berdina izango da *“Gure ingurunea eta honen historia ezagutzen”*. Horrela irakasgai guztiak loturik egongo dira bata bestearekiko eta proiektukako lanetan aritzea errazagoa suertatuko da.

2.1 Euskal jolas eta jokoak

2.1.1 Helburuak

- Irakasgai guzti hauek (Matematika, Atzerriko Hezkuntza, Naturaren Zientziak,

Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura eta nola ez, Gorputz Hezkuntza) euskal kulturaren parte direla balioestea, bai ikuspegi historikotik bai gaur egungo gizartean duten zereginagatik, eta eskuratutako ikasgaien konpetentziak aplikatzea, zenbait fenomeno sozial analizatzeko eta balioesteko; esate baterako, kultura-aniztasuna, ingurumena errespetatzea, osasuna, kontsumoa, genero berdintasuna edo bizikidetzak baketsua.

- Eskolako eta norbera bizi den inguruneko hizkuntza-aniztasuna aintzat hartzea, aniztasun horrekiko jarrera positiboa barneratzeko, eta hizkuntzak komunikaziorako baliabide eraginkortzat eta kultura-ondaretzat hartzea, euskara eguneroko bizitzan erabiltzeko.
- Euskal Herriko jolas eta joko tradizionalak, jarduera fisikoen- eta kirol-jardueren tradizioak nahiz adierazpen-tradizioak ezagutzea, haien balioak errespetatzeko eta balioesteko. Emozioak eta sentipenak ulertzea eta adieraztea, eta jolas eta joko horien artean batzuetan zaletzea. Honela nor bere burua eta osasuna zaintzeko eta bizimodu osasungarria izateko jarrerak eta ohiturak garatzea.

2.1.2 Edukiak

- Ikasgai guzti hauek (Matematika, Atzerriko Hezkuntza, Naturaren Zientziak, Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura eta nola ez, Gorputz Hezkuntza) euskal kulturaren parte direnaren balioespena, bai ikuspegi historikoagatik bai gaur egungo gizarteko zereginagatik, eta eskuratutako ikasgaien konpetentzien aplikazioa, zenbait fenomeno sozialen analisirako; besteak beste, kultura-aniztasuna, ingurumenarekiko errespetua, osasuna, kontsumoa, genero berdintasuna eta bizikidetzak baketsua.
- Eskolako eta norberaren inguruneko hizkuntza-aniztasuna aintzakotzat, aniztasun horrekiko jarrera positiboaren barneraketa, eta hizkuntzak komunikaziorako baliabide eraginkortzat eta kultura-ondaretzat izan, eta euskararen eguneroko erabilpena.
- Euskal Herriko jolas eta joko tradizionalen, jarduera fisikoen- eta kirol-jardueren tradizioen nahiz adierazpen-tradizioen ezagupena, haien balioekiko errespetua eta balioespena. Emozioen eta sentipenen ulermena eta adierazpena, eta jolas eta joko horien artean batzuen zaletasuna. Honela nor bere burua eta osasuna zaintzeko eta bizimodu osasungarria izateko jarreraren eta ohituren garapena.

2.1.3 Zereginak

Lehenengoa soka-saltoaren inguruan izango litzateke. Hasiera batean ikasleei denbora bat emango litzateke sokarekin harremanetan jartzeko eta eskua hartzen joateko. Ondoren jolasak hasiko lirateke. Taldekako erreleboak, soka-saltoan zirkuitua jarraitu, soka handi batekin talde guztia soka berean saltoka saiakera, soka datorrenean salto gora! jolasa... Amaitzeko, saio bakoitzean azkeneko bost minutuak hausnarketa bat burutzeko lirateke. Guzti hau ikasleek ongi burutu dezaten pare bat aste erabiliko dira.

Bigarren jolasa denok ezagutzen dugun altxorraren bila. Ikasleak 4 edo 5eko taldeetan banatu eta pista jarraitu beharko dituzte. Pista bakoitzak hurrengo pista eramango gaitu eta horrela behin eta berriz azkenean altxorrarengana iristen garen arte. Eskola guztian zehar izango litzateke. Azkeneko bost minutuetan hausnarketa egingo litzateke. Jolas honek ere bere denbora behar du, beraz honekin ere pare bat aste pasako genituzkeen.

Hirugarren jolasean taldea osoa 3 talde txikiagotan banatuko dugu. Talde bakoitzak bere ikurrina defendatu beharko du eta berari dagokion aurkariaren ikurrina lapurtzen saiatu. Adibidez: gorriek urdinen ikurrina lapurtu beharko dute, urdinek berdeena eta berdeek berriz, gorriena. Azken 5 minutuak beti bezala hausnarketarako. Jolas hau ere ikastetxeko jolastoki guztian zehar egingo da eta ulertteraza denez, eta ez duenez zailtasun handiegirik esaktzen ikasleek aste batekin aski izango dute.

Laugarren jolasean taldea 4 talde txikiagotan banatuko da eta talde bakoitzak ikastetxeko plano bat izango du. Pistei jarraitu eta plano ulertuz, sariak lortzen joango dira ikastetxe osoan zehar. Azken 5 minutuak hausnarketarako. Jolas honetan ere ikasleek gozatu dezaten eta ongi irten dadin, denbora dexente beharko litzateke, beraz aste oso bat erabiliko da.

Bosgarren jolas edo jokoan denontzat ezagunak diren herri kirolak hasiko dira. Lau talde egingo dira eta talde bakoitzak beraien artean denbora bat izango du soka tirako teknikak eta ezagutzak barneratzeko. Ondoren torneo txiki bat burutuko litzateke. Behin soka tirarekin amaituta lokotxen txanda etorriko litzateke, 5 talde berri egin eta aurreneko lokotx lasterketa normala izango da, gero aldaketak sartzen joango gara. Esate baterako: binaka joan eta itzuli beharko da lokotxetatik, hanka baten gainean joan lokotxetara, eskorga eginez joan lokotxetara etab. Azken bost minutuak hausnarketarako. Joko hauek aski ezagunak direnez, nahiko izango dute ikasleek aste

bakarrarekin.

Seigarren jolasak zakuekin izango du zerikusia. Hasiera batean ikasleek zakuekin konfiantza har dezaten utzi egingo zaie zaie zakuak euren kabuz probatzen. Ondoren korrikako zaku probak egingo lirateke, hau da, jauzirik gabe. Adibidez erreleboak edota zirkuituak gainditzea. Honi jarraiki jauzikako zaku lasterketa ezberdinak: banakakoa, binakakoa eskutik emanda, binakakoa bia zaku berean eta 7 ikasle zaku beran lasterketa. Amaierako 5 minutuak hausnartzen. Aurreko jokoarekin pasa den bezalaxe, jolas hau ere ezaguna da, beraz aste bakarra beharko litzateke.

Azkeneko jolasak bolo eta txingekin egingo dira. Hasteko txinga umeen pisura egokitu eta euren probatu ditzaten eta segurtasuna senti dezaten utziko zaie. Onodren lasterketa ezberdinak, korrika edota zirkuitu bat burutuz. Jarraiki boloetan aritu modu ezberdinetan, banaka, binaka jaurtiz, esku txarrarekin etab. Azken 10 minututan hausnarketa burutu. Azken jolas hauek burutzeko ere aste bat beharko da.

2.1.4 Ebaluazio Irizpideak

- Ikaslea soka saltoarekin harremanetan jartzeko eta honi eskua hartzeko gai izan da. Soka saltoan aritzeko eta jolas eta jokoak burutzeko oinarrizko koordinazioa eskuratu du.
- Ikaslea talde lanean aritzeko gai da. Hau da, ingurukoekiko errespetu mantentzen du. Pisten soluzioak bilatzen parte hartu du eta uneoro saiatu da taldekideei laguntzen. Zailtasunak agertzean hauei aurre egiten saiatu da.
- Ikaslea talde lanean zein aurkaritzan aritzeko gai da, betiere taldekideekiko eta bere buruarekiko errespetua mantenduz. Ikaskideekin komunikatzen da eta bere taldeari laguntzeko ahalik eta hobekien egiten saiatzen da.
- Pistei erantzuna bilatzen saiatzen da eta lortzen du, talde lanean aritzen badaki eta tokatzen zaion rolera egokitzen daki.
- Soka tirako eta lokotxen oinarrizko teknikak menderatzen ditu. Taldekideak animatzen ditu eta aurkaritzak ez du itsutzen. Irabazten eta galtzen badaki. Taldekide guztiekiko errespetua mantentzen du uneoro.
- Gelan egiten diren saioetan parte hartzen du eta beti saiatzen da ahalik eta hobekien egiten. Boloetan eta txingekin aritzeko oinarrizko teknikak

menderatzen ditu.

2.1.5 Baliabideak eta denbora:

Baliabide materialak: Jolas hauek burutzeko espazio zabal bat beharko da zalantzarik gabe. Horrez gain, teilatua duen espazioa izan beharko eguraldi txarra egiten duen egun horietarako. Hau da, espazio estalia.

Materialaren inguruan berriz, ikastetxetako kiroldegi guztiek edo gehienak dituzten tresnekin nahikoa litzateke. Hala nola, sokak, petoak, herri-kiroletarako materiala etab.

Giza baliabideak: Kasu honetan giza baliabideak, ikasleak eta irakaslea dira.

Denbora: Programazio didaktiko honen barneko eduki multzo hau aurrera eramateko 9 aste beharko dira guztira.

2.2 Euskal dantzak

2.2.1 Helburuak

- Ikasgai guztietako ezagutzak aplikatzea euskal dantzetako gertaerei eta egoerei buruzko informazioak eta mezuak ulertzeko, balioesteko eta sortzeko, eta beste ezagutza-arlo batzuetan erabilgarriak direla jakitea.
- Euskal kultura balioetsiz, euskal dantza-eremuko komunikazio-egoeretan norberaren esperientziekin eta interesekin sortutako ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko diskurtsoak ulertzea eta interpretatzea, zenbait motatako komunikazio-egoerei aurre egiteko. Hau da, ikaslea bere burua azaltzeko eta komunikatzeko gai izatea eta komunikazio-trukearen arauak errespetatzea.
- Gorputzaren bidezko komunikazioa dakarten egoeretan parte hartuz eta errespetatuz, sentimenduak eta emozioak komunikatzea. Espazio-denborako egituretara egokitzea mugimendua eta euskal kulturako dantzetako batzuk eta koreografiak egitea.

2.2.2 Edukiak

- Matematikako ezagutzaren aplikazioa euskal dantzetako gertaeretan eta egoerei buruzko informazioen eta mezuen ulerpenera, balioesteko eta sormenerako, eta beste ezagutza-arloetarako erabilgarritasunaren jabetzea.
- Euskal kulturaren balioespenera, euskal dantza-eremuko komunikazio-egoeretan

norberaren esperientziekin eta interesekin sortutako ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko diskurtsoen ulermena eta interpretazioa, zenbait motatako komunikazio-egoerei aurre egiteko.

- Gorputzaren bidezko komunikazio egoeretan parte hartzea eta errespetua, sentimenduen eta emozioen komunikazioa. Espazio-denborako egituretara egokimendua mugimendua eta euskal kulturako dantzetako batzuen eta koreografiaren buruketa.

2.2.3 Zereginak

Kasu honetan ikastetxeetan dantzak nola irakasten diren azalduko dut, modu egokia iruditzen baitzait eta baita eraginkorra ere. Hasteko ez da musikarik ipintzen. Irakasleak dantza osoa pausutan banatzen du. Dantzak zortzi pausu desberdin badauzka, pausu guzti hauek indibidualki irakasten dira. Hasiera batean poliki hanken mugimendua argi utziz, eta behin mugimendua argi dagoela abiadura azkartzen da.

Esan beharra dago errepikapen bidezko ikasketa dela. Hau da, behin eta berriz errepikatuz ikasten dute dantza.

Horrela, behin pausu guztiak menperatzen dituztela, ordeenean jartzen dira eta guztiak batera egitearen saiakera burutzen da, orain bai dantzaren abestia jarrita. Hau eginik, esan bezala behin eta berriz errepikatzen dute dantza musika eta guzti, azkenean ikasleek eskua hartzen dioten arte.

Esan beharrik ez dago hau guztia ez dela saio batean gertatzen. Pixkanaka saio bakoitzean ikasten joaten dira ikasleak eta aste batzuk pasa ondoren menperatuta izaten dute dantza orokorki.

Saio hauek guztiak ikastetxean emango dira, ez da toki espezialik beharko.

2.2.4 Ebaluazio Irizpideak

- Euskal kultura zein euskal dantzekiko mirespena eta interesa erakusten du eta ikasteko prest dagoela ikusten da.
- Ikasleak irakaslea zein gainontzeko ikaskideak errespetatzen ditu. Ikaskideei laguntzeko prest agertzen da.
- Oinarrizko koordinazioa menperatzen du, eta dantzen pausuak jarraitzeko gai

da. Azkenik, dantza osoa dantzatzeko gai dela erakusten du.

2.2.5 Baliabideak eta denbora

Baliabide materialak: Aukera hau aurrera eraman ahal izateko, dantzak entseatzeko moduko eremua beharko da. Estalia noski eguraldi txarra egiten duen egunetarako. Akustika ona izatea ezinbestekoa litzateke, musika entzuten egongo baitira saio osoan zehar.

Gehiengo dantzek ez dute material espezifikorik eskatzen, bai ordea makil dantzek. Beraz, dantza hauek burutzeko beharrezko makilak izatea besterik ez da behar

Giza baliabideak: Ikasleak eta irakaslea dira giza baliabideak kasu honetan. Baina irakasleak irakatsi beharreko dantzak menderatzen ez baditu, kanpoko espezialista bat ekarri beharko da umeei erakuts diezaien. Hori horrela espezialista giza baliabide bat izango litzateke. Profesional hau ekartzeko baimena eskatu beharko zaio ikastetxeari eta erabakiko parte hartzaileak ere sartuko lirateke hemen.

Denbora: LHko bigarren ziklorako denez, dantza bakoitza menderatzeko bi aste eta erdi beharko dira.

Nik kurtso bakoitzeko 4 dantza irakatsiko nituzke. Baina ahal izanez gero baten bat gehiago.

Hala ere 4 dantza irakatsi ezkerok guztira 10 aste beharko lirateke.

2.3 **Frontoia**

2.3.1 Helburuak

- Ikasgai guzti hauek (Matematika, Atzerriko Hezkuntza, Naturaren Zientziak, Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura eta Gorputz Hezkuntza) euskal kulturaren parte direla balioestea, bai ikuspegi historikotik bai gaur egungo gizartean duten zereginagatik, eta eskuratutako ikasgaien kompetentziak aplikatzea, zenbait fenomeno sozial analitzatzeko eta balioesteko; esate baterako, kultura-aniztasuna, ingurumena errespetatzea, osasuna, kontsumoa, genero berdintasuna edo bizikidetzak baketsua.
- Norberaren inguruan hitz egiten diren hizkuntzak identifikatzea eta balioestea, eta hauen arauak buruz gogoeta egitea, eta arauok behar bezala aplikatzea. Hau da, eskolako eta norbera bizi den ingurunean hizkuntza-aniztasuna aintzat hartzea, aniztasun horrekiko jarrera positiboa barnerratzeko, eta hizkuntzak

komunikaziorako baliabide eraginkortzat eta kultura-ondareztat hartzea, euskara eguneroko bizitzan erabiltzeko.

- Gizakiaren bizi-funtzioetan parte hartzen duten organo, aparatu eta sistema nagusiak identifikatzea eta kokatzea, jakitea zer lotura duten elkarren artean, eta haien funtzionamendua osasun-ohitura jakin batzuekin lotzea. Horretarako, nork bere burua eta osasuna zaintzeko eta bizimodu osasungarria izateko jarrerak eta ohiturak garatzea, giza gorputzaren ezagutza zientifikoa oinarri hartuta.

2.3.2 Edukiak

- Ikasgai guzti hauek (Matematika, Atzerriko Hezkuntza, Naturaren Zientziak, Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura eta nola ez, Gorputz Hezkuntza) euskal kulturaren parte direnaren balioespena, bai ikuspegi historikoagatik bai gaur egungo gizarteko zereginagatik, eta eskuratutako ikasgaien kompetentzien aplikazioa, zenbait fenomeno sozialen analisirako; esate baterako, kultura-aniztasuna, ingurumenarekiko errespetua, osasuna, kontsumoa, genero berdintasuna eta bizikidetzak baketsua.
- Norberaren inguruan hitz egiten diren hizkuntzak balioestea eta hauen identifikazioa, arauetara buruzko gogoeta eta behar bezalako aplikazioa. Hau da, eskolako eta norberaren ingurunean hizkuntza-aniztasuna aintzakotzat, aniztasun horrekiko jarrera positiboaren barneraketa, eta hizkuntzak komunikaziorako baliabide eraginkortzat eta kultura-ondareztat izan, eta euskararen eguneroko erabilpena.
- Gizakiaren bizi-funtzioetako organo, aparatu eta sistema nagusien identifikazioa eta kokapena, elkar arteko loturen jakinduria, eta funtzionamendua osasun-ohitura jakin batzuekin lotura. Horretarako, nork bere buruaren eta osasunaren zainketa, eta bizimodu osasungarri baterako jarrera eta ohituren garapena, giza gorputzaren ezagutza zientifikoa oinarri.

2.3.3 Zereginak

Programazio didaktiko honi hasiera emateko, Euskal Pilotako saioekin hasiko gara. Beraz aurreneko momentuetan ikasle bakoitzak bere pilota izango du, ukitzeko,

botatzeko, probatzeko eta abar, honela kirol honekiko ezagupena handitzeko eta segurtasuna eskuratzeko, beldurra alde batera utziz. Ondoren binaka jarriko dira ikasleak eta pilota probatzen jarraituko dute frontoiko eremu txiki batean bikote bakoitza. Frontoia hainbat zatitan banatua egongo da eta taldea 5 talde txikitik banatu eta talde horietan kaleraketetan jolasten arituko dira saioaren amaierara arte, teknikarekiko esku hartzea hobetzeko. Azkeneko 5 minutuetan betiko lez hausnarketa bat burutuko da.

Euskal Pilotako hurrengo saioak, lehenengo momentuak aurreko saioetan ikasitakoa birgogoratzeko izango dira. Behin hau pasata, banakako partidak hasiko dira eremu txikietan, ondoren binakako partidak jarraituko dute. Kirol honekin amaitzeko klase osoko ikasleak dauden kaleraketa bat jolastuko da. Azken 5 minutuak hausnarketarako. Beraz, kirol hau ikasle bakoitzak ongi dominatu ahal izateko bi aste terdi beharrezkoak izango dira.

Frontenisean Euskal Pilotarekin erabili den prozesu berdina erabiliko da, nahiz eta lehenengo saioak desberdinak izango diren. Hasteko ikasleei denbora bat emango zaie erraketa eta pilotarekin familiarizatzen joateko. Behin hau eginda, jolas txikiak egingo dira. Erreleboetako karrerak talde txikitik eginkizun desberdinekin, bat zirkuitua burutu pilotari boteak emanez, beste bat erraketarekin tokeak eginez, binaka paseak eginez konoen artetik etab. Ondoren ikasleak kaleraketetan arituko dira talde txikietan hasieran eta talde handian amaituko dute. Azkeneko 5 minutuak hausnarketarako.

Fronteniseko hurrengo saioetan ere lehenengo momentuak aurreko saioakoa ikasitakoa freskatzeko izango dira. Behin hau pasata, banakako partidak hasiko dira eremu txikietan, ondoren binakako partidak jarraituko dute. Kirol honekin amaitzeko klase osoko ikasleak dauden kaleraketa batzuk jolastuko dira. Azken 5 minutuak hausnarketarako. Pilotarekin egin den bezalaxe, kirol hau ongi menderatzeko ere pare bat aste eta erdi erabiliko dira.

Pala kirol berria izango da klasearen gehiengoarentzat, beraz hasierako denbora librea luzatuko da ikasleak esku pixka bat har diezaioten bai pala eta bai pilotari. Denbora horretan irakaslea ikasleengana gerturako da indibidualki azalpenak eman eta laguntzeko. Ondoren ikasleak binaka jarriko dira eta jolasten hasiko dira apur bat eremu txikietan hormaren kontra. Behin hau gauzaturik 3 bikote elkartuko dira eta hasieran piloteatu egingo dute eta behin konfiantza eskuratu dutenean nahi izanez gero kaleraketa ibiliko dira. Beti bezala azken 5 minutuak hausnarketarako.

Palako ondorengo saioak gainontzeko kirolen saioen antzekoak izango dira. Hasieran aurreko saioan ikasirikoa birgogoratu. Gero binaka jarri, eta euren artean tokeak pilota erori gabe, gero bi bikote batu eta berdina launaka. Hau gauzatuta, eremu txikietan banakako partidak aurkaritzan. Bukatzeko binakako partidak. Azkeneko 5 minutuak hausnarketarako. Aurreko kirolekin egin den bezala, bi aste eta erdi burutko dira palan ere.

Bukatzeko zesta puntako saioak. Kasu honetan ikasle guztientzat berria izango da kirol hau, beraz astiroago joan beharko da. Lehenengo momentuetan ikasleek euren kabuz ikertuko dituzte pilota eta xistera. Denbora hau pasata jokoak antolatuko dira. Taldekako paseak pilotak lurra ukitu gabe, paseak baina pilota bote bat emanez, txandaka pilota hormara jaurti eta airetan hartu etab. Erreleboko jolasak xisteran pilota izanik zirkuitu bat burutu eta hurrengo taldekideari pilota pasa. Bukatzeko ikasleek partidak jokatu nahi izaten dituztenez, eremu laburrean partidak banakakoak zein binakakoak. Amaitzeko 5 minutu hausnarketarako. Saio hauek normalean oso atseginak izaten dira ikasleentzat, eta asko gustatzen zaie euren progresioa ikusi eta hortaz gozatzea, horregatik aste bat eta erdi ziur egingo dira, eta ahal izanez gero, nik 2 aste ere burutuko nituzke.

2.3.4 Ebaluazio Irizpideak

- Kirol honekiko ezagupena handitu du, segurtasuna pixkanaka eskuratuz doa eta pilotarekiko beldurra alde batera utzi du. Apurka apurka ikaslearen kirol honekiko teknika trebatuz doa.
- Pilota partidak eta kaleraketak jokatzeko gai da, errespetua mantentzen du uneoro, bai taldekide zein aurkariekin.
- Frontenisa kirolarekiko familiarizazioa eskuratu du. Beti interesa azaldu du eta hobetzen saiatu da. Bere buruarekiko eta ikaskideekiko errespetua izan du eta laguntzeko prest agertzen da.
- Pala eta zesta punta diren kirolei esku hartzen ari da ikaslea, eta honen zaletasuna eta interesa piztu da kirol hauekiko. Gai da partida laburrak jolasteko eta gozatu egiten du. Irabazten eta galtzen daki.
- Euskal kultura balioesten du, eta kontziente da kirol hauetako asko herri honetako eta euren arbasoen oinarri izan direla.

2.3.5 Baliabideak eta denbora:

Baliabide materialak: Joko hauek probatu ahal izateko, frontoi bat beharko litzateke. Nahiz eta ikastetxe batzuek baduten frontoi bat euren instalazioen artean, beste ikastetxe askok ez dute eskuragarri. Beraz, kasu honetan herriko udaletxearekin hitz egin beharko litzateke herriko frontoia utz zezaten.

Materialaren inguruan esan beharra dago hemen tresna espezifiko dezente behar dela. Euskal pilotan aritzeko pilota goxoak besterik ez lirateke beharko. Fronteniserako normalean ez da arazorik izango ikasleen gehiengoak baitu erraketa bat etxean. Hala ere bestela, irakasleak badaezpadako zenbait erraketa eraman beharko ditu. Ondoren palan aritzeko irakasleak erraztu beharko luke material ikasleek edukitzea ez baita ohikoa. Amaitzeko, zesta puntako materiala da zailena eskuratzen, eta baita garestiena ere.

Giza baliabideak: Beti bezala ikasleak eta irakaslea. Baina horrez gain, ikastetxeak frontoirik ez badauka, udaletxera deitu behar duenez, baimena ematen duen pertsona ere beste giza baliabide bat izango litzateke. Hori bakarrik ez, ikastetxetik bertatik ere Gorputz Hezkuntzako irakasleak baiezkoa jaso behar du, beraz erabaki horretan parte hartzen duen oro ere sartuko da eremu honetan.

Denbora: Kirol bakoitzarekin bi aste eta erdi beteko dira zesta puntan izan ezik, aste terdi izango duela. Beraz, guztira beraz, 9 aste beharko dira.

Hala ere esan bezala, aurreko egoera ikastetxeak frontoia izanez gero da. Beraz, ikastetxeak frontoik ez balu, ikastetxetik frontoirako bidea eta buelta kontuan hartu beharko litzateke. 10 minutu joan eta 10 minutu bueltan. Hori horrela bada, saioaren barruko ariketa bakoitzari denbora tartea kendu beharko diogu gainontzeko saioen denbora ez jateko.

Beraz horrek ez du esan nahi saioak luzatuko direnik edota denbora gehiago beharko denik. Programazio didaktiko honen denbora tartea beti 9 astekoa izango da.

2.4 **Baserria**

2.4.1 Helburuak

- Euskal kulturaren tradizioa izan den baserri bizimodua ezagutu eta bizitzea. Euskal kulturaren ohikoak izan diren jarduera fisikoak burutzea, baserriko lanak

hain zuzen ere. Hala nola, segan egitea. Eta informazioa balioestea eta adieraztea (argudioak azaltzea, arrazoiak ematea, etab.). Ideiak sortu, hautatu eta adieraztea.

- Natura-inguruneko elementu esanguratsuekin lotutako galderak eta problemak identifikatzea, planteatzea eta ebaztea, banaka nahiz elkarlanean metodologia zientifikoaren estrategiak erabiliz. Horrez gain, gizakiak ingurumenean izandako esku-hartzeen eragin batzuk aztertzea, eta iraunkortasunaren eta bizi-kalitatearen parametroak oinarri hartuta ikuspegi kritikoaz balioestea.
- Gidoi bat oinarri hartuta, ikerketak edo landa-azterketak egitea metodologia zientifikoa aplikatuz, eta haien garapena balioestea eta emaitzak interpretatzea. Eta ideia zientifikoak aurrerapen teknologikoekin eta beste arlo batzuekin lotzea, eta ohartzea bizi-kalitatearen hobekuntza dakartela.

2.4.2 Edukiak

- Euskal kulturaren tradizioa izan den baserri bizimoduarekiko ezagupena eta bizipena. Euskal kulturaren ohikoak izan diren jardura fisikoak, hau da, baserriko lanak. Esaterako sega. Eta informazioaren balioespena eta adierazpena (argudioen azalpena, arrazoiketa, etab.). Sormena ideietan, hautapena eta adierazpena.
- Natura-inguruneko elementu esanguratsuekin lotutako galdera eta problemak identifikazioa, planteamendua eta ebazpena, banaka nahiz elkarlanean metodologia zientifikoaren estrategiekin. Horrez gain, gizakiak ingurumenean izandako esku-hartzeen eragin batzuen azterketa, eta iraunkortasunaren eta bizi-kalitatearen parametroak oinarri ikuspegi kritikoaz balioetsi.
- Gidoia bat oinarri, ikerketak edo landa-azterketak. Metodologia zientifikoaren aplikamendua, eta haien garapenaren balioespena eta emaitzen interpretazioa. Eta ideia zientifikoaren lotura aurrerapen teknologiko eta beste arlo batzuekin, eta bizi-kalitatearen hobekuntzaz ohartu.

2.4.3 Zereginak

Irteera honetan, "denbora" atalean azaldu bezala, pare bat aste emango ditugu. Hau da. Denbora horren barruan sartu beharko dira minibusean egin beharreko bidaiak

baserrira arte.

Baserrian baserritarrak erakutsi beharreko zeregin eta jarduerak:

- Eskorgaren maneiua. Bertan zama jarri eta ibilbide batean zehar, eraman beharreko materiala maneiatu.
- Segan aritzea. Garai batean belarra moztu eta animaliei jaten ematen zitzaien. Baina belarra mozteko segan egin behar zen. Euskaldunon artean famatuak dira sega apustuak.
- Animaliei askara ura eraman behar zitzaien, horregatik baserritarrak urezko baldeekin ibiltzen ziren hara eta hona. Jarduera hau txingean joko bezala izan zitekeela esan daiteke.

Aipatu berri diren jarduerak ikastetxera trasladatuko dira eta bertan burutu.

Lehenengo saioan eskorgarekin besterik ez dira ibiliko ikasleak. Aurreneko momentuetan ikasleak eskorgak txandakatuko dituzte era librean, guztiek probatuz, honela ikasle orok ikusiko du zenbat pisatzen duen, gutxi gora behera nola maneiatu beharko dute, zein modutara izango den hobeto eta erosoagoa etab. Ondoren taldea hiru taldeetan banatu da, talde guztiek zirkuitu bera izango dute eta errelebo modalitatearekin zirkuitua ikasle bakoitzak behin burutuko du, era librean eta lasai asko, eskorgari eskua hartzen joan daitezten. Behin hau eginda lehenengo errelebo lasterketak etorriko dira, zirkuitu sinpleekin, hau da zailtasun minimoarekin. Bukatzeko zirkuitua zaildu egingo da eta egoera desberdinak emango dira. Esaterako: eskorga bi ikasleren artean eraman bakoitzak mango bat hartuz, eskorga atzeraka eraman (kontu handiz eta poliki) etab. Azken 5 minutuak hausnarketa burutzeko. Saio hau errepikatuko da, eskorgaren maneiua ikasleek guztiz menpera dezaten.

Bigarren modalitatea ikasleak segan eta txingekin aritzea izango da. Lehengo egoeretan ikasleek txingak hartzeko aukera izango dute, kontzientziatzeko. Ondoren errelebo lasterketak burutuko dira, hasiera batean guztiz normalak eta ondoren zirkuitu bat burutuz, zailtasuna igoz. Ondoren sega apustuaren simulazioa egingo da, egurrezko sega eta konoekin. Ikasleak teknika landuko dute modu librean. Gero, segarekin erreleboak egingo dira, hasiera ohikoa den bezala, baina ondoren zailtasunak sartuko dira. Esaterako: sega esku txarrarekin maneiatzea. Amaitzeko, 10 minutuko hausnarketa. Saio hau eskorgarenarekin bezala errepikatuko da, ikasleek

bai txingean eta segaren oinarrizko teknikak ondo eskuratu ditzaten eta gozatu dezaten.

2.4.4 Ebaluazio Irizpideak

- Ikasleak eskorgaren oinarrizko maneia eskuratu du eta bere ikaskideei laguntzeko prest agertu da momenturo.
- Segan aritzeko oinarrizko teknika menperatzen du ikasleak. Atal honekiko interesa eta zaletasuna agertu du.
- Ikasleak txingean bidez, urez betetako baldeak eraman al izateko jarrera sinpleenak menperatu ditu. Saiatua da eta bere burua zein ikaskideak errespetatzen ditu.
- Euskal kultura balioesten duela erakusten du ikasleak eta bere arbasoen bizimoduari buruzko gehiago jakiteko interesa eta zaletasuna piztu zaio.

2.4.5 Baliabideak eta denbora

Baliabide materialak: Hasteko irteera aurrera eraman ahal izateko autobus txiki bat beharko litzateke gela bat sartu ahal izateko modukoa baserriraino iristeko. Eta ondoren, ikastetxean burutu nahi ditudan hiru jarduerak ikusita, pare bat edo hiru eskorga, egurrezko segak (labanik gabekoak), kono batzuk eta txingak beharko lirateke.

Giza baliabideak: Lehenengo irteeran zein ikastetxeko saioetan parte hartu behar duten ikasleak izan behar dira kontuan. Ondoren, irakaslea. Kasu honetan gainera beste zenbait giza baliabide izango dira, esate baterako autobus gidaria. Nola ez, baserritarrak. Eta amaitzeko, irteera baimendu behar duten eragile guztiak, hau da, erabakian parte hartuko duten pertsona guztiak, baita ikasleen familiak ere euren baiezkoa eman beharko baitiote irteerari.

Denbora: Kasu honetan, ohiko ez den zerbait eskatu beharko nioke nik ikastetxeari, pare bat astetan irteerak burutzea baserri batera. Irteeraz gain, ondoren hiru aste gehiago burutuko nituzke ikastetxean modalitate bakoitzarekin. Baserrian ikusitako hiru jarduerak praktikara eramateko: txingak eta segan egitea, eta eskorgaren

maneiua.

Hori horrela, programazio didaktiko hau burutzeko 8 aste beharko nituzke. Ikastetxeko 6 asteak, gehi 2 asteko denbora beteko duten irteerak.

3. ONDORIOAK

Atal honi hasiera emateko, nire lanak izan dituen mugak edo oztopoak aipatuko ditut. Kasu honetan, izan den mugarik nagusia zera izan da, nire programazio didaktiko hau praktikan probatu ezin izana.

Dakigun bezala, Covid19aren pandemia dela medio, ikastetxe guztiak itxi egin ziren denbora luze batez. Hori horrela, nire lana praktikan jartzeko ikasturteko egunak joan egin ziren. Beraz, lan honi praktikotasuna falta zaio eta horregatik ateratako ondorioak ez diren lan praktikoko baten ondorioak bezain zehatzak izango.

Hala ere, horrek ez nau atzera bota eta nahiz eta lana ez den nahiko nukeen bezain osatua geratu, aurrerago programazio hau praktikan jartzen saiatuko naiz, proposamen honen garrantzian eta beharrezko zinez sinestuta nagoelako.

Ez dut argitaratuta aurkitu nirea bezalako proposamen didaktikorik, eta ni izan naizen ikastetxeetan ez dut horrelakorik ezagutu. Hori dela eta, berritzailea dela uste dut, hala ere jarraian modu zabalagoan azalduko dut.

Ikastetxe askotan edo gehienetan umeekin euren jaioterriaz eta Euskal Herriaz hitz egiten dute, baina nire gusturako behar baino gutxiago. Hau da, ikastetxeetan euren programazio didaktikoaren zatiren batean tokatzen da aberriaz hitz egitea, baina nik askoz ere indar handiagoa eman nahiko nioke atal edo gai horri. Nire proposamen didaktikoan ikasleek euren ingurumenaren inguruan gehiago jakitea oinarritzko helburu bat da, baina horretaz baliatuz, ikasleen interesa hazi egiten baita ezaguna egiten zaien eremu bati buruz hitz egiten denean, ikasleei curriculumeko derrigorrezko eta oinarritzko ikaskuntzak irakatsiko zaizkie, batuketa eta kenketak izan daitezkeen bezala Matematiketan edo landa eremua izan daitezkeen bezala Natur Zientzietan. Nire lanaren kasuan, ikasleei euskal lurretako historia, kultura eta ohiturak azpimarratzen zaizkie eta hauekiko kontzientziazten saiatzen gara ikasleak.

Horrez gain, metodologiatzat proiektukako lanketa daukaten pare bat ikastetxe bisitatu ditut, eta guztiek bide berdina jarraitzen dute gutxi gora behera, niri gustatzen zaidana, alde positibo gehiago baita nire ustetan proiektu bidezko langintzak negatiboak baino. Ostera, ez dut metodologia hauen barnean aurkitu Gorputz Hezkuntza, proiektukako langintzak ohiko irakasgaiak barnebiltzen ditu beti, Matematika, Naturaren Zientziak, Euskara eta Literatura... Nire proposamen didaktikoan berriz, Gorputz Hezkuntzako irakasgaia kurtsoko proiektu bidezko

langintza interdiziplinarraren barruan kokatzen da. Hau da, irakasgai hori ez da bat gehiago izango berriro, oraingo honetan gainontzeko irakasgaiak bezain garrantzitsua izango da, pisu berbera izango du, eta gainontzeko ikasgaiekin loturik egongo da metodologikoki.

Onartu beharra daukat nire programazio didaktiko honetan pisu gehien hartzen duen irakasgaia Gorputz Hezkuntza dela, baina horren arrazoiak ulerterrazak dira. Nik laugarren mailan Gorputz Hezkuntzara bideraturiko minorra hautatu eta burutu nuen, hori dela eta nire nahirik handiena hezkuntza munduan alor honetako irakaskuntzan lan egitea litzateke. Horrek ez du esan nahi beste irakasgaiekiko interesik ez dudarik, badakit Lehen Hezkuntzako irakasle izango naizela eta horrek esan nahi du ia edozein irakasgai irakasteko prest egon beharko naizela, eta banago. Horregatik, LHko gainontzeko arloen proposamen didaktikoa ere egin dut, nahiz eta lehen esan bezala, Gorputz Hezkuntzako proposamena bezain sakona ez izan.

Arrazoi horiek direla medio pentsatzen dut nire proposamena berritzailea dela, famatua edo popularra ez den programazio bat sortu dut eta nire ustetan errealitate hurbil batetik asko urruntzen ez dena. Hau aurrera eramatea lortuko banu, eta ongi irtengo balitz izugarrizko esperientzia aberasgarria eta arrakastatsua izango litzateke zalantza izpirik gabe, eta irtengo ez balitz ere argi daukat egindako akatsetatik izugarri ikasiko nukeela. Hala ere, onartu beharra daukat programazioa hau ezingo dudala abian jarri iristen naizen lehenengo ikastetxean. Baina nik nire proposamena beti zabalduko dut eta ikastetxeren bat onartzeko prest badago, erabat prest izango naiz honekin aurrera egiteko.

Amaitzeko esango dut ez dakidala programazio berri bat eskuartean izateak ate gehiago irekitzen dituen ala ez, baina ez daukat arazorik ikastetxearen beharretara egokitzeko, eta behin ikastetxea prest denean, orduan gauzatu ahal izateko.

4. ERANSKINAK

1. Eranskina

DIÁLOGO DEL CONOCIMIENTO

¿Para qué se enseña la historia? Es una pregunta cuya potencia se expresa en sus posibles respuestas, pues generalmente ponen sobre la mesa las intencionalidades de los proyectos políticos de las naciones, asociados en la mayoría de los casos, con la necesaria producción de sentimientos o emociones a favor de ideas, valores e imaginarios que se muestran consensuados y legitimados políticamente. ¿Qué hay más allá de los aparentes consensos?, ¿qué sucede con la diversidad existente en las profundidades sociales y culturales de las naciones?, ¿qué otras historias se invisibilizan en los consensos?, ¿por qué son más visibles unas historias que otras?

Un efecto importante de los procesos de curricularización de los saberes escolares es la posibilidad de ganar un mayor control del Estado sobre lo que se enseña: ¿Qué se enseña?, ¿por qué se enseña? e incluso, ¿cómo se enseña? La historia es una especie de autobiografía que manifiesta lo que hemos venido siendo como nación. Sin importar el tipo de ideología o de tendencia política de los gobiernos de turno, permanece una vigilancia celosa sobre el pasado que se enseña, sobre la autobiografía de la nación que circula por las escuelas y colegios, incluso más, sobre las versiones de la historia que transitan por los medios y las redes.

Entonces, la escuela sigue siendo el "oasis" del pensamiento y del conocimiento, y el maestro, su artesano. Sigue siendo una institución que va a otro ritmo de lo que circula en lo social, que se detiene, experimenta, construye, y también, desaprende lo que social y culturalmente se ha legitimado; trasciende los tiempos y los espacios de las personas. Y el maestro, un sujeto que conduce el proceso, que tiene la inteligencia pedagógica para saber dónde detenerse, sobre qué experimentar, cómo construir y qué desaprender. La historia que se enseña podría subrayar el carácter histórico de lo que se conoce, de lo que pensamos y la manera cómo actuamos, de los espacios que transitamos y de lo que consumimos. La historia nos permite conocer la experiencia humana, pero tiene sentido con un horizonte de expectativa.

MIREYA GONZÁLEZ

2. Eranskina

Demanda educativa regional	Denominación	Competencia del aprendizaje regional	Áreas	Capacidades
Educación para la identidad cultural valorando la cosmovisión, historia, geografía, arte literaria y lenguas originarias	Identidad cultural regional	Actúa con identidad cultural, valorando la cosmovisión, historia, geografía, arte y literatura regional coexistiendo con las diversas culturas.	Cultura y cosmovisión	Comprende y valora las manifestaciones culturales y la cosmovisión de su localidad y región.
			Historia y Geografía	Comprende y valora los procesos históricos y geográficos de su localidad y región.
			Arte y Literatura	Comprende y valora las expresiones artísticas y literarias de su localidad y región.
Educación emprendedora y productiva con visión empresarial y responsabilidad social	Productividad con responsabilidad social	Demuestra habilidades emprendedoras generando proyectos productivos o de servicios en su localidad y región; con visión empresarial y responsabilidad social.	Innovación de productos y servicios	Diseña y genera productos, servicios y tecnologías con innovación, creatividad y responsabilidad social.
			Proyectos productivos con visión empresarial	Ejecuta proyectos productivos, de servicios o tecnológicos con emprendimiento, visión empresarial y responsabilidad social.
Educación para la conciencia ecológica, gestión de riesgos y promoción turística	Conciencia ecológica y promoción turística	Interactúa con los ecosistemas y biodiversidad de la región promoviendo la conciencia ecológica, gestión de riesgo, vida saludable y el turismo.	Conciencia ecológica	Preserva los ecosistemas y biodiversidad de su localidad y región, promoviendo su sostenibilidad con conciencia ecológica.
			Gestión de riesgo y vida saludable	Promueve acciones frente a los fenómenos naturales y sociales que afectan la salud y seguridad personal y social, adoptando una cultura preventiva.
			Promoción turística	Promueve los atractivos y actividades turísticas de su localidad y región participando con responsabilidad social.
Educación que promueva la actitud filosófica, los valores, el pensamiento crítico - reflexivo y el liderazgo	Actitud filosófica, valores y liderazgo	Actúa crítica y reflexivamente en su quehacer personal y social practicando valores y asumiendo un liderazgo democrático.	Actitud filosófica	Demuestra el pensamiento crítico y reflexivo ante hechos y problemas del contexto local regional, nacional y mundial.
			Formación en valores	Practica valores de respeto a la vida, la moralidad y la cultura de paz.
			Liderazgo	Practica liderazgo democrático en su quehacer personal, comunal y social.
Educación para el desarrollo de la capacidad investigativa	Capacidad investigativa	Muestra habilidades y destrezas investigativas en el conocimiento y la solución de problemas a partir de su contexto.	Formación investigativa	Demuestra habilidades y técnicas de estudio e investigación para comprender hechos y fenómenos de la realidad.
			Práctica investigativa	Realiza investigaciones para generar conocimientos y resolver problemas a partir de su contexto e interés.
Educación para el desarrollo de la psicomotricidad y habilidades físicas	Psicomotricidad y Educación Física	Interactúa en situaciones de movimientos biomotrices, corpóreas y de socialización, promoviendo un estilo de vida saludable.	Biomotriz	Demuestra habilidades y rendimiento físico en diversos juegos y deportes individuales y colectivos propiciando una vida saludable.
			Psicomotriz	Demuestra habilidades y destrezas de su corporeidad mediante el movimiento de su cuerpo en diversas actividades.
			Sociomotriz y expresividad	Realiza movimientos diversos en cooperación e integración social utilizando los recursos expresivos de su cuerpo y cultura.

3. Eranskina

<p>a- Gaztelaniazko edo , hala behar denean, Komunitate Autonomoko hizkuntzan , ahozkoak zein idatziak, ulertu eta sortzea, asmoa eta testuingurua kontutan hartuz, bai eta atzerriko hizkuntzaz emandako testuinguru batean kokatutako mezu sinpleak, ahozkoak zein idatziak, ulertu eta sortzea.</p> <p>b- Zenbait adierazpidez baliatuz (hitzezkoak, gorputzezkoak, ikusizkoak, plastikoak, musikalak eta matematikoak) komunikatzea. Horretarako, arrazonomendu logikoa nahiz hitzezkoa eta matematikoa, bai eta sentiberatasun estetikoa, sormena eta artelan eta adierazpenez gozatzeko gaitasuna ere garatzeko beharra dago.</p> <p>c- Arazo sinpleak konpontzeko behar den informazioa lortu eta kode bidez irudikatzeko prozedura egokiak erabiltzea, behar den denbora eta material baldintzak kontutan hartuz.</p> <p>d- Eguneroko esperientziatik abiatuta, galderak eta arazoak ezagutu eta planteatzea, eskuragai diren ezagupenak eta baliabide materialak erabiliz, baita besteen laguntza ere.</p> <p>e- Ohiko jardueretan eta talde harremanetan autonomiaz eta erantzukizunez aritzea, inizatibak hartzeko eta norberaren harremanak ezartzen heldutasuna eskuratzeko ahalmenak garatuz.</p> <p>f- Talde jarduerak burutu eta planifikatzen parte hartu, arauak onartu , norberaren helburu eta interesak taldekideenekin</p>	<p>a)-Norberaren gorputza ezagutzea eta beronetaz arduratzea, osasun, higiene eta ongizaterako ohiturak hartuz.</p> <p>b)-Ohizko jardueretan nahiz talde harremanetan autonomiaz jokatzeko, inizatibak hartzeko.</p> <p>c)-Talde jardueren plangintzan eta ekintzetan kolaboratzea, ezartzen diren arauak onartzea, norberaren interes eta helburuak besteenei egokitzea, eta dagozkion erantzukizunak bere gain hartzea.</p> <p>d)-Pertonekin, egoera sozial ezagunetan, harreman orekatuak finkatzea, eta elkartasunezko jokabide batez, sexu, gizarte maila, sinesmen, arraza edo bestelako ezaugarri indibidual edo sozialengatiko bazterkeria oro errefusatuz.</p> <p>e)-Ingurune natural eta sozialeko gertaera eta fenomenoak ulertzea eta hauen arteko erlazioak ikustea.</p> <p>f)-Kultur ondarea ezagutzea, baloratzea eta horretaz gozatea.</p> <p>g)-1. Euskaraz eta erdarazko ahozko nahiz idatzizko mezuak ulertu eta ematea testuinguru desberdinetan.</p> <p>2. Hizkuntza atzeritar batean, testuinguru jakin bateko ahozko eta idatzizko mezu errazak ulertu eta ematea.</p> <p>h)-Ahozko, gorputz, ikusmen, plastika, musika eta matematika espresio-bideen bitartez komunikatzea.</p> <p>i)-Galderak eta problemak eguneroko</p>
--	---

<p>artikulatu, ikuspuntu desberdinak errespetatuz, eta dagozkion erantzukizunak bereganatzea.</p> <p>g- Aginte edo zerbitzu lanak betetzen dituzten pertsonekin errespetuzko harreman positiboak ezarri, solidarioki jokatzeko, ezberdintasun sozialak errekonozitu eta kritikoki baloratuz eta bazterkeria arbuaiatuz.</p> <p>h- Bizitza eta gizakien elkarbizitza arautzen dituzten oinarrizko baloreen garrantzia aintzat hartu eta beraien arabera jokatzeko ohitzea.</p> <p>i- Ingurune natural eta sozialeko gertaera eta fenomenoaren artean harremanak ulertu eta ezartzea, eta giza bizitza ororen duintasunaren defentsan, iraupenean eta hobekuntzan aktiboki parte hartzea.</p> <p>j- Ondare kulturala ezagutu eta hartaz gozatzea, bere iraupen eta hobekuntzan parte hartuz. Kultura eta hizkuntza anitza errespetatzea eskubide den gisa. Eskubide honen aurrean interesa eta begirunezko jarrera garatzea, eta beste komunitate batzuetako pertsonekin elkarlanean aritzekoa ere.</p> <p>k- Norberaren gorputza ezagutu, begirunez tratatu eta aintzat hartzea. Pertsonaren garapenean parte hartzea, osasuna, duintasun etikoa eta bizi-kalitatea baldintzatzen dituzten faktoreak ulertuz, beraietan eragiteko modu desberdinak baloratuz eta osasun, ongizate eta pertsonen intimitatea errespetatzeko ohiturak hartuz.</p>	<p>esperientzian oinarrituz antzeman eta planteatzea.</p> <p>j)-Problema errazen konponbiderako informazioa jasotzeko prozedura egokiak erabili eta kodigoen bidez adieraztea.</p> <p>k)-Giza bizitza eta elkarbizitza gidatzen duten oinarrizko balioez konturatzea</p>
--	--

4. Eranskina

1.- Non bizi gara eta nola antolatzen dugu espazioa?

Orioren kokapena Euskal Herrian eta oro har munduan: mendiak, ibaiak, inguruan dauden herriak...

Era berean, gure paisaia, gure kultura bezalaxe, milaka urtetan moldatzen joan da gaur egungoa izatera iritsi arte; hori ulertu nahi badugu, modelatze horretan eragin duten arau orokorrak aztertu eta ezagutu behar ditugu.

Azkenik, paisaia horrek zenbait arazo ere planteatzen ditu, oriotarrok izadiarekin duen elkarrekintzatik sortzen direnak. Horiek zerrendatu beharko lirateke.

2.- Zein eta zenbat gara?

Orioren bilakaera sozio-politikoak ulertu nahi badugu, ezinbestekoa dugu denboraren joan-etorrian egon diren biztanleriaren aldaketak ezagutzea, demografiaren dinamikak kulturen, hizkuntzan eta ekonomian duen eraginaz jabetzeko; zuntz horiekin eraiki beharko dugulako biharko Orio.

3.- Nondik gatoz?

Orio ez da modu isolatuan bizi, garatu. Ez gara uharte herri bat. Historiaurrean zehar eta, jakina, geroagoko historian ere, askotariko eraginak iritsi zaizkigu, hala iparraldetik nola hegoaldetik. Horiek batzea izan behar du helburua.

4.- Nola lortzen ditut beharrezkoak zaizkidan gauzak?

Herri baten iraganean, orainean eta geroan ekonomiak duen garrantzia jakin beharreko gaia da. Izan ere, edozein herriren ibilbide historikoan bizibideak nola erdietsi dituzten bertako biztanleek ezagutu behar dugu.

5. Eranskina

1. Lan-taldea. Gasteiz hiriko eragile anitzek parte hartuko dute Gasteizko

curriculumaren lanketan.

2. **Faseak.** Gasteizko curriculuma osatzeko prozesua irekia, dinamikoa eta gogoetatsua izango da. Honako fase hauek aurreikusten dira:

- 2.1. Oinarrizko lan-taldea osatu.

- 2.2. Proiektua sozializatu: Gasteizko eragileekiko harremanak haien intereseko gaiak ezagutzeko.

- 2.3. Curriculum ereduak, atalak zehaztu.

- 2.4. Gasteizko curriculumaren diseinua.

- 2.5. Gasteizko curriculumaren aplikazioa eta garapena.

- 2.6. Prozesuaren gaineko ebaluazioa: sustatzaileen eta parte-hartzaileen arteko hartu-emanak eta balioespen adostua.

3. Helburuak.

- 3.1. Gasteizko jendeak hiria bere konplexutasunean ezagutzea eta maitatzea, Gasteiz hobe baten alde lan egin dezagun.

- 3.2. Gasteizko jendeak elkarbizitzarako beharrezko trebetasun sozialak garatzea, Gasteiz abegikorra, zabala eta anitza aldarrikatu dezagun.

4. Aplikazio eremuak eta denbora.

- (a) Lehenbiziko aplikazio fasean, 0 eta 16 urte bitarteko haur eta gazteekin garatuko da Gasteizko curriculumak.

- (b) Hurrengo faseetan, Gasteizko askotariko kolektiboek curriculumak zabaltzea interesgarria eta beharrezkoa aurreikusten da.

5. Edukiak.

- 5.1. Eduki multzoak

1. Ingurune fisiko eta historikoa: hiriaren morfologia, natura eta hiria (basoak, mendiak, errekek), parkeak, hiriaren egituraketa,

garraio-bideak, hiriaren bilakaera historikoa, gertakari historiko esanguratsuak. 2. Etxeak eta auzoak: etxebizitzak, etxebizitza-motak, etxe barruko morfologiak

2. eta erabilerak, bizilagunen komunitateak, auzoen egituraketa, auzoen arteko erlazioak, auzo-elkarteak.
3. Jendeak: emakumeak, gizonak, haurrak, gazteak, helduak, nagusiak, gasteiztar presoak, jatorri anitzeko gasteiztarrak, klase sozialak, familia-ereduak, hildako gasteiztarrak, baztertuak, bisitariak (turistak), koadrilak, gatazkak, aldarrikapen sozialak.
4. Lana: lantokia (fabrika zein eskola), lan-motak (zaintza-lanak, ikasle-lanak, soldatapeko-lanak), eskola-motak, langabetuak, erretiratuak, etxeko lanak, aisialdiak (oporrak).
5. Zerbitzu komertzialak: denda-ereduak, zentro komertzialak, kontsumo-ereduak, erosketak, auzoko dendak, bankuak, tabernak, jarduera-ekonomikoak.
6. Kultur adierazpenak: ospakizunak, jaiak, gastronomia, arteak, kirolak, musika, erlijioak, elkarteak.
7. Erakundeak: botere publikoak, zerbitzu publikoak, udala, zerbitzari publikoak, gizarte-etxeak, harrera-etxeak, museoak, garraioak.

6. Metodologia. Proiektuen bidezko metodologia.

6.1. Zer da proiektu bat?

Egoera edo arazo bat konpontzeko asmoz, ekintza, interakzio eta baliabide zenbait erabilita, helburu batzuk lortzea ahalbidetzen duen ikaskuntza-prozesua.

6.2. Proiektuaren faseak

1. Fasea: Zer dakigu?

- Konpondu beharreko zalantza edo arazo batetik abiatzen gara.
- Horren arabera, gaia hautatzea.

- Zer dakiten eta zer jakin nahi duten parte-hartzaileek zehaztea (behatu eta

aztertu). Aldez aurreko ideiak azaltzea eta eztabaidatzea.

2. Fasea: Zer gehiago jakin nahi dugu?

- Zer gehiago jakin nahi den zehaztu eta zerrendatu

3. Fasea: Nola jakin dezakegu?

- Informazio iturriak erabaki.
- Lana antolatzea (nork, noiz, zer eta nola ... bilatu, aztertu ...)
- Jarduerak diseinatzea (jarduera horiei esker jasotzen den informazioa analizatu, konparatu, erlazionatu, antolatu, sailkatu ... egiten da)

4. Fasea: zer ikasi dugu?

- Zenbait baliabide erabiliz (ikusizkoa, hitzezkoa, gorputzezkoa, musika...), prozesua eta emaitzak irudikatzen dira,
- Emaitza ingurukoekin komun jartzen da eta prozesu osoa ebaluatzen da.

7. Ebaluazioa

- a) Ebaluazio kualitatiboa hobesten da: narratiboa, partekatua, publikoa eta gogoetatsua.
- b) Ebaluazio hezigarria: halako ebaluazioak ikaskuntza-prozesua aberasten du eta bertako eragileek ikasten dute ebaluazioaren bidez. Proiektuen gaineko gogoeta eta hausnarketa kritikoak eragiten ditu.
- c) Etengabeko ebaluazioa: prozesuak ebaluatzen dira. Azkeneko emaitzak ez dira hain garrantzitsuak.
- d) Ebaluazioak parte-hartzaileen jarreretan jarri behar du arreta, bereziki. Kontzeptuak eta prozedurak ez dira hain garrantzitsuak.

6. Eranskina

ERREFERENTZIAK

- Andrieu, A., eta Lekue, P. (2016). *Gasteizko Curriculuma. Argitaratu gabea*.
- Apple, M.W. (1997). *Educación y poder*. Bartzelona: Ediciones Paidós Ibérica.
- Arroyo, I. (2006). Herritarren ekarpena Euskal Curriculumari. Euskal Curriculum, Herritarren Ekarpena. Udalbiltza. Mondragon Unibertsitatea.
- Autio, T. (2006). *Between and Beyond the German Didaktik and Anglo-American Curriculum Studies*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Chávez, J. (2001). *Bosquejo histórico de las ideas educativas en Cuba*. La Habana, Cuba: Editorial Pueblo y Educación.
- Eusko Jaurlaritza (2017). *Ikastetxearen hezkuntza-proiektua lantzako gida*. Euskal Autonomia Erkidegoko Administrazioa. Gasteiz: Hezkuntza Saila.
- Gobierno Regional de Junín (2008). Proyecto Educativo Regional de Junín al 2021 *Construyendo una educación pública de calidad*. Huancayo. Perú.
- Goodson, I.F. (1995). *Historia del currículum. La construcción social de las disciplinas escolares*. Bartzelona: Pomares.
- Gundem, B.B. (2000). Understanding European Didactics. *International Companion to Education-en* (pp. 235-262). Norvegia: Routledge Revivals.
- Gundermann, H., Canihuan, J., Clavería, A., eta Faúndez, C. (2009). Permanencia y desplazamiento, hipótesis acerca de la vitalidad del mapuzugun. *Revista de Lingüística Teórica y Aplicada* 47(1), 37-60.
- Guzmán, L. (2001). *Historia de Cuba. Temas metodológicos para maestros primarios*. La Habana: Editorial Pueblo y Educación.
- Hamilton, D. (1989). The Origins of the Educational Terms Class and Curriculum. *Towards a Theory of Schooling-en* (pp. 35-55). Londres, Erresuma Batua: Routledge Revivals.
- Hopmann, S. (1998). *Zugänge zur Geschichte staatlicher Lehrplanarbeit*. Kiel, Alemania: Institut für die Pädagogik der Naturwissenschaften.

- Künzli, R.; Fries, A.-V., Hürlimann, W. eta Rosenmund, M. (2013). *Der Lehrplan: Programm der Schule*. Weinheim, Alemania: Beltz.
- Lundgren, U.P. (2015). When curriculum theory came to Sweden. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 1, 5-15.
- Ministerio de Educación (2013). Conferencia Nacional sobre marco curricular y aprendizajes fundamentales: Aprendizajes fundamentales. Lima, Perú: Dirección General de Educación Básica, Ministerio Educacional.
- Mt Albert Primary (2019ko urria). Our Local Curriculum. 2020ko Irailaren 5ean, hemendik eskuratua:
<https://docs.google.com/document/d/1rFv3NjfeM2iSP9pLH8Cmcl4Afqtkbz tDsT2GuVklOPM/edit>
- Popkewitz, T.S. (2000). *Sociología política de las reformas educativas*. Madrid: Ediciones Morata.
- Popkewitz, T.S. (2009). Curriculum Study, Curriculum History, and Curriculum Theory: The Reason of Reason. *Journal of Curriculum Studies* 41(3), 301- 319.
- Rosenmund, M.; Friesm A-V. eta Hellerm W. (2002). *Comparing Curriculum-Making Processes*. Berna, Suiza: Peter Lang.
- Sotomayor, C., Allende, C., Castillo, S., Fuenzalida, D., eta Hasler, F. (2013). *Competencias y percepciones de los ET mapuche en la implementación del Sector de Lengua Indígena Mapuzugun*. 2020ko uztailaren 14an, hemendik eskuratua:
www.ciae.uchile.cl/download.php?file=doctrabajo/17-012015.pdf
- Tröhler, D. (2006). The Formation and Function of Histories of Education in Continental Teacher Education Curricula. *Journal of the American Association for the Advancement of Curriculum Studies*, 2. 2020ko martxoaren 8an, hemendik eskuratua:
<http://ojs.library.ubc.ca/index.php/jaaacs/issue/view/182734>
- Tröhler, D. (2013). *Los lenguajes de la educación*. Bartzelona: Editorial Octaedro.

Tyler, R.W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction* Chicago: University of Chicago Press [Españierazko argitalpena.: *Principios básicos del currículo*. Buenos Aires: Troquel, 1973].